



**Силабус освітнього компонента**  
Програма навчальної дисципліни

**«МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНИХ  
ДОСЛІДЖЕНЬ»**

**Шифр та назва спеціальності**  
053 Психологія

**Інститут**  
ННІ Соціально-гуманітарних технологій

**Освітньо-наукова програма**  
Психологія

**Кафедра**  
Педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна

**Рівень освіти**  
Доктор філософії

**Тип дисципліни**  
Спеціальна (фахова), Обов'язкова

**Семестр**  
2

**Мова викладання**  
Українська

---

**Викладачі, розробники**



Підбуцька Ніна Вікторівна,  
[Nina.Pidbutska@khp.edu.ua](mailto:Nina.Pidbutska@khp.edu.ua)

Доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна НТУ «ХПІ». Автор понад 300 наукових та навчально-методичних праць. Провідний лектор з дисциплін: «Методологічні основи психологічних досліджень», «Психологія професіоналізму майбутнього фахівця», «Вікова психологія», «Конфліктологія» та ін. Досвід роботи – 20 років. Детальніше про викладача на сайті кафедри <http://web.kpi.kharkov.ua/ppuss/uk/>

**Загальна інформація**

**Анотація**

Дисципліна спрямована на оволодіння теоретичних основ системи знань про методологію, методи і методику науково- психологічного дослідження, типології науково-психологічного дослідження (теоретичне, емпіричне, прикладне), методологічні принципи та етапи проведення різних видів досліджень.

**Мета та цілі дисципліни**

Виробити у аспіранта теоретичні уявлення та компетентності щодо методики проведення психологічних досліджень та узагальнення отриманих результатів в процесі написання науково-дослідної роботи

## **Формат занять**

Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль – іспит

## **Компетентності**

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу..

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності

СК1. Здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

СК2. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

## **Результати навчання**

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології.

РН2. Розуміти загальні принципи та методи психології, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері психології та у викладацькій практиці.

РН3. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

РН7. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проекти у сфері психології, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні проблеми психології з урахуванням соціальних, економічних, етичних і правових аспектів.

РН8. Визначати свої професійні можливості та завдання підвищення професійної кваліфікації й професійної мобільності.

РН9. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми психології державною та іноземною мовами, готувати результати досліджень у вигляді наукових публікацій.

## **Обсяг дисципліни**

Загальний обсяг дисципліни 90 год.: лекції – 15 год., практичні заняття – 15 год., самостійна робота – 60 год.

## **Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)**

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Світоглядні та соціокультурні основи науково-технічної діяльності», «Представлення наукових результатів», «Іноземна мова для комунікації у науково-педагогічному середовищі».

## **Особливості дисципліни, методи та технології навчання**

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На лекційних та семінарських заняттях використовуються наступні методи та технології: наочні (ілюстрація практичними прикладами); практичні (проведення методик); ігрові

(ділові ігри); проблемні (кейси); інтерактивні (виступи-презентації); самостійні (творчі завдання), опрацювання літератури); тренінгові (рефлексія, обговорення). Для цього вони використовують персональні комп'ютери.

Здобувач вважається допущеним до семестрового іспиту з освітнього компоненту за умови повного відпрацювання всіх практичних занять та завдань самостійної роботи

## **Програма навчальної дисципліни**

### **Теми лекційних занять**

Тема 1. Методологія та організація наукового дослідження

Основні методологічні підходи до організації дослідження. Основні принципи та вимоги до наукового дослідження. Тематика та проблематика дослідження. Категорії діалектики як методологічна основа дослідження.

Тема 2. Методологія та принципи організації психологічного дослідження

Основні методологічні підходи до організації психологічного дослідження. Основні принципи та вимоги до психологічного дослідження. Сучасні концептуальні напрямки та проблеми психологічних досліджень. Міждисциплінарний підхід у організації психологічного дослідження. Гіпотеза дослідження.

Тема 3. Емпіричні методи психологічного дослідження

Класифікація методів емпіричного дослідження. Основні методи психологічного дослідження. Аналіз і синтез. Індукція та дедукція. Абстрагування. Узагальнення. Класифікація. Порівняння. Пошук інформації. Вивчення інформаційних джерел з проблеми дослідження. Принципи використання методів психології у дослідженнях та викладацькій практиці.

Тема 4. Експериментальний метод у наукових дослідженнях

Поняття «експеримент». Види експерименту. Основна процедура та вимоги до проведення експерименту у психологічних дослідженнях.

Тема 5. Кількісний та якісний аналіз в наукових дослідженнях.

Види та методи кількісного аналізу у психологічних дослідженнях. Види та методи якісного аналізу у психологічних дослідженнях

Тема 6. Оформлення та оприлюднення наукових результатів роботи.

Вимоги до оформлення наукових результатів психологічного дослідження. Презентація наукових результатів роботи.

Тема 7. Особистість науковця у проведенні дослідження

Наукова активність викладача закладу освіти. Професійна мобільність викладача.

Самоменеджмент у науковій діяльності. Самовдосконалення науковця.

### **Теми практичних занять**

Тема 1. Етика та праксеологія науки.

Етичні наукові аспекти дослідження. Основні принципи праксеології науки

Тема 2. Логіка процесу наукового пізнання. Поняття та принципи доброчесності.

Основні принципи логіки наукового пізнання. Професійна етика та академічна доброчесність науковця.

Тема 3. Науковий апарат психологічного дослідження

Визначення об'єкту та предмету, мети та завдання дослідження. Визначення гіпотези, наукової новизни та практичного значення дослідження.

Тема 4. Дизайн дослідження..

Принципи побудови дизайну дослідження. Планування наукового психологічного дослідження. Робота з науковою психологічною інформацією

Тема 5. Структура дисертації та її основні елементи.

Вимоги до структури дисертації та її основних елементів. Оформлення дисертації згідно нормативних документів Міністерства освіти та науки України

## Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

## Самостійна робота

Самостійна робота здобувача полягає у опрацюванні лекційного матеріалу, підготовці до практичних занять. Здобувачам також рекомендуються додаткові матеріали (відео, статті, підручники) для самостійного вивчення та аналізу, підготовки до лекційних та практичних занять.

Тематика самостійних робіт
1. Наукове пізнання психічних явищ і його результати.
2. Емпіричні та теоретичні труднощі у дослідженні психічних явищ
3. Проблема об'єктивності дослідницьких методів у психології
4. Методика та технологія проведення психологічних досліджень
5. Вибір методів дослідження. Прогнозування наукової новизни, теоретичної та практичної значущості результатів дослідження
6. Вимоги щодо форматування роботи. Вимоги до наукового стилю мовлення
7. Аналіз дисертаційних робіт
8. Визначення сучасних напрямків психологічних досліджень

## Література та навчальні матеріали

### Основна література

1. Основи наукових досліджень / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М., Резнік С.М. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56902>
2. Основи науково-психологічних досліджень : навч.-метод. посіб. / Автори : З. М. Адамська, І. П. Андрійчук, О. М. Воронкевич, Г. К. Радчук, С. В. Чопик, М. М. Шпак / ред. Г. К. Радчук. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 214 с.
3. Фурман А. В. Методологія парадигмальних досліджень : монографія. Київ : Інститут соціальної і політичної психології НАПН України; Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 100 с.
4. Слюсаревський М. М. Несходимі терени Психеї: маршрути наукового пізнання: вибр. праці. – К.: Талком, 2019
1. Бориченко К. В., Гудзь А. О. Панфілов О. Є. Методологія та організація наукових досліджень : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2022. 48 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.22511>
2. Панок, В. Г. (2023). Психологічні дослідження в умовах війни: проблеми і завдання. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-12.
3. Петрунько, О. (2024). ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (1 (73)), 203-213.
4. Інформаційний пошук і робота з бібліотечними ресурсами: навч. посібник для аспірантів / Т. О. Шаравара ; ПДАА. - Київ : Ліра-К, 2016. - 256 с. <http://surl.li/ufaqz>
5. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посібник / П. М. Григоруку, Н. А. Хруц ; ХНУ. - Київ : Кондор, 2017. - 206 с. <http://surl.li/ufavl>
6. Основи науково-дослідної роботи: навч. посібник / Ю. І. Палеха, Н. О. Леміш. - Київ : Ліра-К, 2013. - 336 с. <http://surl.li/ufbbg>
7. Лупаренко, Л. А. and Пінчук, О.П. (2023) *Досвід редакції фахового видання щодо запобігання плагіату в наукових публікаціях* In: Відкрита наука в умовах інтеграції освіти України до Європейського дослідницького простору : збірник матеріалів І Науково-практичної конференції з міжнародною участю, 27 квітня 2023 р., м. Київ . ІЦО НАПН України, м. Київ, Україна, стор. 46-50. <https://lib.iitta.gov.ua/736239/>

8. Кодекс етики академічних взаємовідносин та доброчесності Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». <https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/quality/akademichna-dobrochesnist/>
9. Серія Інфобюлетенів “Академічна доброчесність”. <https://academiq.org.ua/resursy/seriya-infobyuleteniv-akademichna-dobrochesnist/>
10. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : лист Міністерства освіти і науки України від 20 травня 2020 р. № 1/9-263. <https://mon.gov.ua/npa/do-pitannya-uniknennya-problem-i-pomilok-u-praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti>
11. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) : лист Міністерства освіти і науки України від 15 серпня 2018 р. № 111-8681 <https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instruktsiya/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>
12. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації. Наказ МОН від 12.01.2017 № 40. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#Text>
13. ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»
14. Підбуцька, Н., & Книш, А. (2021). Оцінка дослідницьких вмінь та навичок математичної обробки даних здобувачів I-III рівнів вищої освіти спеціальності “Психологія”. *Теорія і практика управління соціальними системами*, (3), 106-115.

#### **Додаткова література**

1. Haslam, S. A., McGarty, C., Cruwys, T., & Steffens, N. K. (2024). *Research methods and statistics in psychology*. SAGE Publications Limited.
2. Carr, A., Finneran, L., Boyd, C., Shirey, C., Canning, C., Stafford, O., ... & Burke, T. (2024). The evidence-base for positive psychology interventions: a mega-analysis of meta-analyses. *The Journal of Positive Psychology*, 19(2), 191-205.
3. Martin, David W. *Doing psychology experiments*. Wadsworth/Thomson Learning, 2000.
4. Goodwin, Kerri A., and C. James Goodwin. *Research in psychology: Methods and design*. John Wiley & Sons, 2016.
5. Spector, Paul E. *Industrial and organizational psychology: Research and practice*. John Wiley & Sons, 2021

#### **Система оцінювання**

## Критерії оцінювання успішності аспіранта та розподіл балів

Підсумкова оцінка розраховується як сума балів:

Види діяльності	Бали
<b>Тема 1</b>	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналіз тематик та проблематик досліджень	4
Самостійна робота: наукове пізнання у дослідженнях	5
<b>Тема 2</b>	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналітичне завдання, логіка наукового пізнання, аналіз публікацій за тематикою дослідження	4
Самостійна робота: аналіз труднощів у дослідженні психічних явищ	5
<b>Тема 3</b>	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: застосування теоретичних методів, критичний аналіз використання емпіричних методів в психологічних дослідженнях	4
Самостійна робота: аналіз проблем об'єктивності методів дослідження у психології	5
<b>Тема 4</b>	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналітичне завдання із видів експериментів у дослідженнях	4
Самостійна робота: визначення методик та технологій психологічних досліджень	5
<b>Тема 5</b>	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналіз вимог до видів та методів кількісного та якісного аналізів у дослідженнях	4
Самостійна робота: підбір та обґрунтування методів дослідження, прогнозування наукової новизни та значущості результатів дослідження	5
<b>Тема 6</b>	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення	1

## Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

## Критерії оцінювання підсумкового екзамену:

Критерії оцінювання	Бали
Глибоке знання навчального матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Можуть бути незначні неточності	20-18
Глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Відповіді можуть містити певні неточності	17-15
Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування. Відповіді можуть бути не повними, з незначними помилками	14-12
Знання основних фундаментальних положень. Відповіді містять деякі помилки.	9-11
Знання основних фундаментальних положень матеріалу. Незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу дисципліни	6-8
Знання та вміння фрагментарні, слабкі	3-5
Відсутність знань значної частини матеріалу	0-2

практично-орієнтованих питань	
Практичне заняття: Представлення дизайну дослідження та наукових джерел за тематикою дослідження	4
Самостійна робота: аналітичний аналіз щодо наукового стилю мовлення, аналіз дисертаційних робіт із дотичною тематикою	5
<b>Тема 7</b>	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: Представлення шляхів самовдосконалення науковця	4
Самостійна робота: аналітичний аналіз щодо наукового стилю мовлення у сучасних психологічних дослідженнях	5
Поточне опитування щодо результатів опрацювання лекційного матеріалу	10
Підсумковий контроль: Екзамен	20
Всього	100

Виконання завдань під час практичних занять та самостійної роботи оцінюється за критеріями: обґрунтованості, аргументованості, повноти відповідей на завдання, правильності, самостійності виконання. У випадку відсутності аспіранта на практичному занятті за поважних причин, він має можливість виконати завдання самостійно. Поточне тестування оцінюється за критеріями правильності відповідей.

Підсумкова форма оцінювання – екзамен. Проводиться за допомогою відповідей на екзаменаційні білети. Кожен білет включає два теоретичні питання та одне практичне завдання. Вибір білетів здійснюється випадковим чином.

### **Норми академічної етики і політика курсу**

Аспірант повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при нерозв'язності конфлікту доводиться до співробітників відділу аспірантури.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

### **Погодження**

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис  
12.06.2024

Завідувач кафедри  
Ніна ПІДБУЦЬКА

Дата погодження, підпис  
12.06.2024

Гарант ОНП  
Ніна ПІДБУЦЬКА